

Jaroslav Vrchlický: Bar Kochba

V úvodu k této epicko-dramatické básni vykládá p. Vrchlický nejen historický aparát této epeje posledního zápasu židovstva o samostatné státní bytí, ale naznačuje i vysoký význam, jaký přikládá této práci v rozvoji své básnické tvorby. Čteme tu, že *Bar Kochba* je realisací vroucích snů mládí i zralého umění a dovednosti mužného věku, že stojíme před jedním článkem titanského snu z mladých let p. Vrchlického, před jedním členem „epeje lidstva“, o níž dumával p. Vrchlický na prahu své básnické dráhy jako kdysi Lamartine a Victor Hugo. Z titanského snu svého podává nám p. Vrchlický dnes ve svém *Bar Kochbovi* fragment, ale fragment, aspoň objemem, velice úctyhodný.

Sledujme nejprve přesně a pečlivě plán, architekturu, ideovou a dějovou stavbu eposu p. Vrchlického.

Prolog ukazuje nám úplný rozklad a úpadek energie židovské. Lid lká jen malomyslně nad svým neštěstím. Všeobecná zoufalost, tupá pokleslost. Jen jedna část rabinů, jejímž vůdcem jest Akiba, žije zoufalou, řekl bych, nadějí, ideami mesianismu a národní mystiky, čekajíc vykoupení zázrakem nějakým. A vystupuje již také na scénu předurčený vykupitel, mladý Bar Kochba s hvězdou na čele. Ale napovídá se nám již také, že snaha ta bude marná; že všechno stane se v konec kořistí anděla smrti a zmaru Asmavetha, jehož stín na konci prologu přenesse se scénou.

První zpěv maluje nám poměr Říma k Židům. Římský císař Hadrián, za rétora převlečený a inkognito cestující, setká se na

hoře Garizim s rabbim Ben Akibou a pozná z jeho hovorů radikalismus židovstva. Ben Akiba je fanatik, který zná jen jednu alternativu: buď bude židovstvo samostatným státem nebo ho nebude. Hadrián, z počátku ne právě Židům nepřiznivý, mění se tímto hovorem v jich rozhodného nepřítele. Aby vyhubil všechny státoprávní vzpomínky, dá novým přísným místodržitelem vystavět na místě zbořeného Jerusaléma Aelii Capitolina.

Druhý zpěv. „V údolí Bét-Rimmón“ sejdou se všechny židovské strany a usjednotí se na vzpouře proti římské násilnosti. Nadšení je tak silné, že i rabini oportunističtí se mu podrobují.

Třetí zpěv „Mezi hroby“: Bar Kochba, žák a naděje Ben Akiby, připravuje se tu meditací a postem k mesiášskému svému úkolu, činem vysvobodit vlast a založit židovský stát.

Ve čtvrtém zpěvu „Vyvolený Páně“ legitimuje se k nesmírnému svému poslání hrdinským podnikem: zažene silou Římány, kteří chtějí zorati chrámové pole. Revoluce je tím rozhodnuta.

Vojsko Hospodinovo (pátý zpěv) se sbírá a aby mělo stálé živé vědomí, že boj, jenž se vede, je na nůž a není v něm kompromisu a ústupu, podrobuje se všechno symbolickému aktu: utíná si prst levé ruky. Bar Kochba dva dokonce, jeden za sebe, druhý za Bar Dromu, syna Judity, někdejší milenky své.

Šestý zpěv líčí obležení města *Tur Simona* tímto národním vojskem.

Sedmý pak Nový Jerusalém, mythický *Belar*, hlavu nové říše židovské, středisko všech válečných podniků Bar Kochbových. Zde vystupují po prvé na jeviště i *křesťané*, „*kacíři*“ (minim), kteří jsou špatnými židovskými vlastenci, blouzniví humanisté, neúčastníci se vzpoury, vyhýbající se vůbec vši moci světské. Bar Kochba marně snaží se je získat svým šovinisticky národním ideám: nepořídí s nimi nic. A ještě kus intimního románu velkého židovského reka: láska k Juditě, kdysi oslyšená, je nyní vyplněna.

Zpěv osmý, „Král a mesiáš“, představuje Bar Kochbu na vrcholu moci a slávy, vítěze v padesáti bitvách nad Římány.

Triumf mladožidovské strany, ale tím i základ úpadku a rozpadnutí židovstva: žehravost a nespokojenost starožidovské strany, theokratické, která v *devátém zpěvu* propuká v zřejmý odpor a zákeřný rozbroj. Rabínská strana vypověděna nakonec Bar Kochbou z Betaru a vytáhne se všemi svými mytickými 400 školami. Nepochopitelným způsobem přidruží se k ní také Akiba, který posud stojí při Bar-Kochbovi, ano jenž je přímo jeho podněcovatelem. Rabínové ze msty přezvou *Bar Kochbu* („syn hvězdy“) *Bar Kosibou* („syn lži“).

Jsme na vrcholu básně p. Vrchlického. Rozdvojením židovstva, opuštěním Bar Kochby a Betaru tak vlivuplným činitelem, jako je rabínská starožidovská strana, je rozhodnuto o osudu vzpoury. Nastává peripetie.

Pan Vrchlický potřeboval však ještě nějakou *vinu* svého reka, která ospravedlňovala bídný konec jeho i jeho podniku, a proto koncipoval desátý zpěv, *Stín Šeolu*, který jest invencí, jak praví v úvodě, jeho majetkem a za nějž sám jediný chce převzít zodpovědnost. Opuštěný Bar Kochba zoufá nad zdarem podniku svého a v zoufalství vrhá se návodem Juditiným v náruč otcického kultu, černé magie. Zaklíná stíny, spolčuje se s peklem a zločinem, obětuje cizí dítě mocím podzemním. A v tom právě jest jeho vina a stihá ho hned také z téhož motivu, ano touž příčinou *trest*. Otec zavražděného dítěte ze msty otevře Římanům tajnou podzemní chodbu, jimiž je Betar na míle a míle daleko obklopen. (*Stará vlčice*, zpěv *jedenáctý*.) *Pád Betaru* (zpěv XII.) je zpečetěn. Marně Judita dovolává se pomocí černých duchů — Betar je dobyt Římany, vzpoura zlomena, židovstvo ztroskotáno, Bar Kochba v boji zabit, vůdcové vzpoury umučeni, říše židovská s tváře země smetena, národ židovský rozptýlen do všech stran světa.

Epilog „Vidění Ben Akiby“, v próze psaný, líčí visionářským zrakem rabbiho, Římany mučeného vůdce a duši celé vzpoury, všechno budoucí utrpení a strádání pokořeného a rozmetaného židovského národa, vydaného po tisíciletí v šanc a plen všem

pronárodům země — končí však přece v nejvyšších mukách před smrtí chválou Pána, který jest jeden od věků na věky. —

Podal jsem věrně a podrobně celý plán a celou stavbu *Bar Kochby*. Jedno vidí soudněji čtenář hned: že celá ta stavba je skoro výlučně *vnější, dějová*, že nepodává žádného hlubokého pohledu do toho tajemného spojení faktů, jemuž se říká *filosofie dějin*. Básník sám nepodává nikde *svého soudu* o těch velikých a podstatných rozhodnutích a názorech, které hlásají a provádějí jeho osoby, nepodává ho ani nepřimo: logikou přesně motivovaných a nevyhnutelných důsledků. Celá báseň je jen vnější referát, je jen zřymovaný kronikářský nebo dějepisný materiál. A to je vada její podstatná a ovšem smrtelná pro každého, kdo ví, že „epopeje lidstva“ musí v první řadě odpovídat na otázku *mravnosti* lidské, na otázku *viny* a *trestu*. Tato ideová stavba a právě v těchto bodech je v básni Vrchlického nejchatrnější a nejprázdnější. *Proč* se nezdařila židovská vzpoura, proč klesl Betar? Jak *vnější, faktovou* pouze a ne vysvětlující odpověď dává k tomu p. Vrchlický. Proto, že Bar Kochba urazí starožidovskou stranu, proto, že rabíni opustí Betar. To je všechno, co nám dovede *básník* povědět o světodějně události! To snad může stačit *kronikáři*, ale básník musí vniknout hlouběji do přediva dějů, do duší, záměrů, charakterů dějstvujících osob a musí z jich *nilra* vyložit katastrofu, musí odkrýt nemocný bod rozkladu v zárodku, musí ukázat, v čem a jak hned od počátku churavěly tyto snahy, duše, plány a ideje.

Nebo vezměte Bar Kochbu. Básník musil motivovat jeho pád nějakou vinou a vymyslel pád Bar Kochby v náruč „černé magie“. Ale jak zase *vnější, dobrodružná*, modernímu člověku *nesrozumitelná* je to motivace! Jak vlastní psychologickou analýsu a ethickou sondanci charakteru nahrazuje si tu p. Vrchlický povrchní barevnou tretkou!

A přece jaké ohromné myšlenkové perspektivy ležely před p. Vrchlickým, jež nechal nezužity, jichž se sotva dotkl! Tak na př. paralela mezi křesťanským *humanismem*, „kosmopolitismem“

a úzkým, žárlivým, šovinistickým *slátoprávnickvím* Židů — jaká to grandiosní motivace filosofie dějinné a jak přímo volala po tom, aby se stala lešením básně.

A stejně finale básně, jak jest úzké a malé! Židovstvo rozmetané do světa a mučené v něm, ano, je to pravda — ale jak je to úzké a fyzické přímo. Židovstvo přestalo sice žít jako stát a snad i národ — ale jaký měl význam jeho duch, jeho kultura, jeho tradice a typ duševní v životě evropském, západním, moderním! Mnoho dnešních důležitých pomyslů, mnoho způsobů nazírání, myšlení i citění našeho, mnoho institucí a představ je více méně podmíněno nebo pozměněno vlivem židovského ducha.

Jaký ohromný úkol, hodný právě „lidské epopoje“ a velikého básníka humanisty, ukázat nám, jak žil židovský *duch* dál i po ztroskotání určitého *hmotného* svého orgánu; postavit nám ve veliké, přes věky rozestřené perspektivě postup jeho prvků a sloučeniny, jež vytvořily; ukázat nám nejen mučírny, v nichž židé hynuli, ale také kulturní bitvy, jež sváděli, vítězství, jichž dobyli, tu část moderního světa, již stavěli nebo k níž dodali alespoň materiál.

To, myslím, byla by skutečná „lidská epopoje“, jak jí musí rozumět moderní člověk! Musí skutečně podat typický útvar snah, krisí, katastrof veliké pokrokové lidské snahy, problémy současně i kulturní i ethické, musí nevyhnutelně řešiti otázky *filosofie dějin* — naprosto nestačí staré *naivní kronikářské vypravování vnějších dějů, bilev, přísah, intrik, zrad, siláckých kousků i řečnických výkonů, stínání, pálení a jiného mučení.*

A takovýmto starým, *kronikářským*, vnějškem dějovým ploidem je Vrchlického dramatické epos *Bar Kochba*. Dělá ve všem a všudy dojem číre kronikářský a legendární. Pan Vrchlický studoval pilně historické a legendární prameny a vyjmul z nich několik obratně skomponovaných *příběhů* a *episod*, jež na sebe volně, bez jednotné ideové logiky řadí.

Jak pracoval pan Vrchlický podle legendárních pramenů, je vidět všude v básni, kde není šetřeno nejprimitivnější pravdě-

podobnosti, kde nejfantastičtější situace a děje, údaje kolísavé, nejisté nebo nemožné jsou sans gène vykládány a udávány s nejvyšším klidem. (Nechci se zde o tomto momentu šířit, poněvadž byl již sdostatek doložen v jiném listě, a jiných příkladů dalo by se uvést ještě několik.) Celá báseň dělá dojem rýmované *kroniky* nebo *legendy* — ale schází jí skoro všecko do toho vysokého, vrchol poesie tvořícího genu, za nějž se vydává: do „lidské epopoje“.

Nepopírám, že v *Bar Kochbovi* není účinných pathetických nebo vášnivých scén; neupírám, že vedle míst prázdně rétorických a suše popisných nebo politisujících a strategicky manévrujících nejsou tu místa opravdu vášnivá a prudká, verše silného a věrného koloritu, místa plně a sytým timbrem znějící, jiná hojně studia historického jevící a předpokládající.

Ale to jsou jen *fragments*, jednotlivé epizody, a pravda je, že ani těch není mnoho a že nejčastěji zní v básni prázdný kothurnový divadelnický pathos a mrazivě chladný, při vši rétorice a pompésní frazeologii až studící tón. Báseň není ani po *technické, veršové* stránce pokrokem a dokonce ne vrcholem tvorby Vrchlického. Nejlepší, nejsytější, nejbarvitější a nejpracovanější verše Vrchlického musí se hledat jinde, ve starších sbírkách . . . zde podává se za ně často jen dutě znějící surogát.

Báseň působí velikolepě svým vnějším rozměrem, ale *vnitřní myšlenková* a *básnická cena* její neodpovídá nikterak této vnější kvantitativně její stránce. Lidé zvyklí vážit poesii a umění na litry a kila potištěného papíru jsou ovšem nad ní v obligátním vytržení, které se dnes stává skoro vlasteneckou povinností a článkem národního kreda. Ale až vítr odvane tento prázdný dým, až dohoří falešné slavnaté nadšení novinářských frázistů a pozérů, až uplynulá léta dají všemu jasnou hodnotnou perspektivu, až v podzimním chladném vzduchu prostém par a čistém lži vykrojí se poctivě a ryze každá linie: pak pozná se, kde je pravda i v tomto případě.